

PRAXIOLOGIA EDUCAȚIEI ARTISTICE: ABORDARE FORMATIV-INOVAȚIONALĂ
 Bularga Tatiana, dr. conf. univ., Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, USARB

The study reorients the practitioner from a *receptive praxeology* (the docile transposition of the theoretical approaches into training practice, which limits catastrophically the *actional freedom* of teacher and pupils/students) to an *innovative praxeology*, which requires taking over from theory the best ideas and based on them to elaborate their own actional options. As formative and innovative qualities are fostered: *initiative, responsibility, creativity, originality of thought and manifestation of teacher's and pupils' proactive style*. The article will be of great interest among those who promote a policy of change and renovation in the artistic education field.

Keywords: *innovative praxeology, artistic education, implementation and evaluation of pupils'/students' artistic action, organizational culture of teachers.*

Pedagogia în toate timpurile a avut și continua să aibă nevoie de o teorie consistentă și o practică previzibilă, anticipativă, care să pășească nu în urma, ci în fruntea proceselor social-economice. O astfel de practică, după noi, își găsește răspunsul său adecvat în *praxiologia formativ-inovațională*. Atare praxiologie întrunește toate componentele necesare unui învățământ și unui sistem educațional durabil cu ieșiri concrete spre finalități oportune cadrului umanist postmodernist.

Atunci când punem accentul pe praxiologia inovațională avem în vedere reformarea pedagogiei concepută ca știință și ca practică umanistă, constituită drept sistem *deschis*, ceea ce înseamnă că obiectivul ei prioritar este de a revizui, a re-conceptualiza principiile educaționale; prin constructele sale constitutive, *instruire* (predare, învățare, cogniție) și *educație* (formare, dezvoltare, schimbare), care se afirmă și ca *știință managerială*, insistând prin ambele sale roluri asupra unei *acțiuni educative calitative, eficiente și progresive*.

În scopul instaurării unei relații dinamice între abordările teoretice și aplicările practice reușite ale demersurilor științifico-epistemologice, este nevoie de o conlucrare optimă între acumulările teoretice și inovațiile praxisului educativ. Conexiunile calitative între praxiologie și teorie nu pot provoca de la sine schimbări dorite în procesul educațional. Dar practica educațională și studiul acesteia, *praxiologia*, constituie pentru științele educației nu numai una din cele trei surse de cunoaștere în cercetarea pedagogică, dar și un temei epistemologic semnificativ în stare să contribuie la soluționarea problemelor pedagogiei, în special, la optimizarea relației *teorie – practică educativă*.

Asemenea legătură și colaborare eficientă dintre teorie și practică o vedem de pe poziții de conlucrare atât pe orizontală (receptivitatea aplicativ-activă a practicienilor la demersurile și elaborările științifice, pe de o parte, și valorificarea sistemică și continuă a experiențelor inovative ale practicienilor, pe de altă parte), cât și pe verticală, ceea ce înseamnă că praxiologul inovativ preia din elaborările teoretice nu totul cu amănuntul, ci doar ideile esențiale pentru a le aplica de pe propriile poziții, acestea fiind însoțite de încă 2-3 opțiuni ale actorului procesului de schimbare prin inovare practică.

Dacă e să ne referim la domeniul formării personalității prin artă, observăm că practica acestei direcții de învățământ nici pe de parte nu întrunește necesarul tehnologic specific proceselor de receptare-înțelegere-creare a operelor de artă.

În acest domeniu educațional demersul pentru optimizarea raportului teorie-practică obține valențe instructiv-formative și de dezvoltare artistică suplimentare, datorită principiilor creării/recreării-receptării produselor artistice, care stipulează că opera de artă există ca atare doar în procesul interpretării-vizualizării-audiției acesteia – proces care cuprinde acțiunea mentală a autorului *de creație*, considerată convențional ca una *teoretică*, cu acțiunea *de receptare* și, totodată, fiind considerată ca una *practică*. Procesul de receptare artistică în cadrul acțiunilor instructiv-formative se identifică cu însăși acțiunea educativă. În acest proces, o pondere considerabilă îi revine stării *participative* a elevului/studentului la acțiunea de proiectare, desfășurare și evaluare/autoevaluare (prin prescrierea hărților comportamentale individuale, anticiparea acțiunilor practice, varierea operațiilor, realizarea sarcinilor prin alegerea variantelor optime de rezolvare) și a *dinamicii competenței profesionale* a cadrului didactic de a realiza gradual procesul de proiectare (teoretică) și acționare (practică), prin identificarea conținuturilor educaționale și acțiunilor valorice, diagnosticarea resurselor individuale, planificarea, formarea ipotezelor, evaluarea secvențială și finală.

Studiul practicii învățământului artistic din Republica Moldova (în continuare RM) ne dovedește destul de convingător că între teoria și praxiologia artistică există o discrepanță considerabilă, fapt care influențează negativ managementul implementării unei **praxiologii inovative**, adică de formare prin inovare.

Drept criterii de eficiență sunt identificate următoarele:

1. *metodologice* (planificate și realizate cu considerarea aplicării tehnologiilor și strategiilor de eficiență);
2. *psihologice* (cu luare în seamă a factorilor psihici, adică a conținutului intern al personalității);
3. *fiziologice* (elevul/studentul-subiect/obiect al educației este o ființă înzestrată cu capacități psihice/spirituale, dar și cu capacități fizice, ceea ce implică promovarea unei politici educaționale binome, cu o conexiune eficientă a ambelor forme de existență);
4. *pedagogice* (utilizarea principiilor și tehnologiilor moderne de gestionare eficientă cu procesul educațional-formativ);
5. *estetice* (toți pașii cognitiv-formativi să fie realizați în baza cunoștințelor clasice și contemporane);
6. *praxiologice* (acțiunile didactice ale profesorului și acțiunile artistice ale elevului/studentului să fie instrumentate și fundamentate metodologic și realizate cu un înalt efect practic);
7. *axiologice* (educația este centrată valoric și integrată);
9. *sociologice* (educația artistică constituie un microsystem al societății din care persoana face parte și care, respectiv, îi determină scopul și idealul formativ).

În baza criteriilor evidențiate anterior, conchidem că educația/învățământul artistic (cadrul preuniversitar și universitar) din RM, dacă ne referim pe ansamblu, atestă aspecte care încă mai rămân a fi valorificate ineficient. Realizarea programului nostru investigațional, dar și cel aplicativ-practic, cu luare în seamă a factorilor examinați, considerăm că va conduce inevitabil la minimalizarea distanței dintre teoria și practica domeniului vizat. În acest sens, ne propunem să optimizăm simțitor procesul de implementare a conceptului eficienței artistice prin intermediul promovării unei viziuni progresiste, care rezidă în cultivarea la practicieni nu doar a unui stil praxiologic receptiv, ci și a unei praxiologii formativ-inovative.

În afirmațiile noastre reieșim din realitatea că activitatea artistică diferă mult de alte activități ale omului prin specificul său ontologic, ceea ce necesită a lua în calcul oportunitățile și provocările aparente în manifestarea potențialului individual al elevului/studentului, act care se exprimă prin transpunerea prescripțiilor teoretice în acțiuni practice incontestabil prin prezența reacțiilor emoțional-afective, prin trăirea *proiectelor și hărților* logistice ale acțiunii, adică nu doar în așteptarea unor stimuli veniți din exterior, ci prin fortificarea unor intenții și decizii artistice proprii ale elevului/studentului-subiecții ai educației.

Or, în acțiunea *artistică*, demersul persoanei este o realizare cu intenționalitate de manifestare net *artistică*. Ea se produce într-o ipostază complexă de creator, interpret, ascultător, spectator, cititor; ea integrează imaginea fenomenelor reale și ideile subiective; căutând să se manifeste prin produs și ca produs al artei respective: muzică, arte plastice, coregrafie etc. Implicat fiind în procesul artistic al unei anumite arte, elevul sau studentul concomitent, face apel la alte arte pentru a complini imaginea artistică specifică domeniului dat.

Reieșind din asemenea perspective educațional-filosofice, ne dăm bine seama că, spre exemplu, actul de percepție muzicală a ascultătorului nu este unul de imaginație strict artistică sau strict muzicală, ci unul de *imaginație muzical-artistică*. Deci și activitatea actorului procesului de receptare, legat de acest domeniu, este o acțiune cu o rază de influență mai largă, cu numele de *acțiune muzical-artistică*. Din aceste considerente, noțiunea de *artistic* nu este un supliment artificial la cuvântul *muzical*, ci reprezintă un conținut cu sens integrat, unic.

În suta de acțiuni privind implementarea etapizată a praxiologiei inovative în învățământul artistic național un loc de frunte este destinat pentru scopurile implementării propriu-zise, care se reduc la următoarele:

- a identifica factorii-stimuli (interni și externi) ai procesului de integrare a teoriei și practicii din perspectiva unei educații eficiente;
- a documenta și a examina strategiile de formare a competențelor profesionale ale practicianului;
- a verifica eficacitatea formativă a modelelor praxiologice de organizare/promovare a *acțiunii artistice a elevului/studentului (AAaE/S)* în contextul a trei medii: *educațional, individual și artistic*;
- a valida elaborările teoretico-metodologice ale sistemului pentagonal, format din cinci principii unificatoare ale eficienței acțiunii didactice a profesorului (*ADaP*) și acțiunii artistice a elevului/studentului (*AAaE/S*);
- a elabora și a verifica pe teren compartimentul praxiologic al experimentului pedagogic și a implementa conceptul eficienței în practica educațională;
- a formula concluziile și recomandările practice, orientate spre eficientizarea procesului formativ-artistic școlar și universitar.

În demersurile de proiectare a procesului de implementare a praxiologiei inovativ-artistice am reieșit din presupunerea că *ADaP* (acțiunea didactică a profesorului) și *AAaE/S* (acțiunea artistică a

elevului/studentului) devin valori fundamentale ale procesului de integrare a teoriei și praxiologiei din perspectiva unei educații eficiente, cu condiția că vor fi utilizate pe larg atât pe orizontal, cât și pe vertical, conform modelului pentagonal alcătuit din cinci principii: al *proactivității*, al *centrării valorice*, al *introdușchiderii artistice*, al *creației/creativității*, al *succesului*, re-conceptualizate și instrumentate din perspective teoretico-metodologice moderne.

Pentru a desfășura o bună practică instructiv-educativă în toate domeniile, dar mai cu seamă în cele cu referire la specificul de a te manifesta prin artă, am găsit drept oportună elaborarea unui set de modele praxiologice, care ar contribui la re-orientarea conceptuală a practicianului. Modelele în cauză sunt axate pe principalele legități de funcționare eficientă a componentelor acțiunii artistice [4]. Fiecare model include metodicile de o bună desfășurare, relevă posibilitățile exponente de ordin pozitiv sau negativ ale modelului vizat, de asemenea, fiecare model scoate în relief finalitățile la care se pot aștepta actorii procesului instructiv-educativ.

În ambianță cu funcțiile de mediere a practicianului în proces necesită a fi identificate și eșalonate rolurile pedagogice, care vin în legătură cu realizarea obiectivelor unei educații interactive și care trebuie să se axeze pe următoarele deziderate:

- să creeze din fiecare operă de artă un mediu în care elevul/studentul să trăiască momentele artistice ca un spectacol al sufletului;
- îndemne elevii/studentii spre a face transferuri imaginative dintr-o artă în alta;
- să creeze situații de deschidere prin artă *spre sine*, *spre alții*;
- să stimuleze ingeniozitatea, flexibilitatea și convergența elevilor/ studenților în proiectarea/organizarea și realizarea AA;
- să fie un iscusit manager nu numai în ceea ce privește lansarea/ înaintarea sarcinilor cognitiv-didactice, ci și în legătură cu modelizarea procesului de realizare eficace a acestora;
- să organizeze, să structureze eficient forma și conținutul orei de instruire/educație artistică și orelor extracurriculare;
- să exemplifice prin acțiuni proprii experiențe artistice valorice;
- *să-i îndemne pe elevi la generalizări și concluzii independente.*

În practica instructiv-educativă, adesea practicianul în acțiunile sale alege calea cea mai ușoară, în loc să porceadă la acțiuni complexe, susținute de multiple opțiuni de realizare eficientă. Din categoria unor asemenea practicieni fac parte persoanele care permit infiltrarea în proces a factorilor frenatori, cum ar fi:

- pentru atingerea rezultatelor scontate, în defavoarea metodelor euristice, profesorii se limitează la metoda exercițiului;
- profesorul nu-și asumă responsabilitate pentru instrumentarea procesului artistic, ci pentru rezultatul raportat la un comportament standard;
- eforturile creative nici pe departe nu sunt luate în considerație la măsurarea randamentului intelectual-artistice;
- rezultatele, produsele creațiilor artistice originale sunt trecute cu vederea în cadrul evaluării;
- de regulă, sunt supuse examinării detaliile și nu esența procesului;
- se crede că arta, fenomenele legate de ea nu se supun regulilor logice;
- gândirea critică este un atribut arbitrar, nesemnificativ în contextul eficienței acțiunilor artistice;
- în teoria și practica educației/instruirii artistice nu există o viziune completă asupra gândirii critice a elevului/studentului.

Odată antrenat în procesul de comunicare cu lumea externă, prin intermediul spectrului sonor/vizual de atitudini și relații, face ca elevul/studentul să angajeze o stare de *expectanță*.

Arta *deschide* spre viață, căci a exista încă nu înseamnă „a fi” prezent ca actor al acestei vieți, de aceea ea poate stimula motivația comportamentală a elevului/studentului, mai întâi de toate, în formă de plan ideal, „probabilitate subiectivă”. Scopul-imagine extras din conținuturile creației de artă nu constituie unicul arhem al comportamentului virtual, ci doar valoarea, care fiind procesată de câmpul intelectual-cognitiv, permite a structura situația și starea individuală. Elevul/studentul poate fi *prezent* la actul de audiție și, în același timp, „să nu fie” influențat de sensul comportamental-artistice; „să producă calitatea” și, în același timp, să relaționeze cu indice negativ. Astfel de fenomene le putem explica, cu anumită probabilitate, în baza conceptului de *autoeficiență* (self-efficacy). Ultima implică credința elevului/studentului în capacitățile sale de a influența asupra împrejurărilor, evenimentelor cu indici negativi. Efectul comportamentului artistic poate avea loc nu neapărat în urma multiplelor exerciții de întărire a evenimentelor artistice, ci și prin observarea și conștientizarea situației și extinderii SAMA, având *expectanța succesului*. Auto-eficiența constituie temelia motivației și autoconducerii spre atingerea scopului-imagine, bineînțeles, nu fără rolul decisiv al expectanțelor individuale.

Bibliografie:

1. Babii, V. *Idealul educației muzicale*. În: Probleme actuale și de perspectivă ale pedagogiei muzicale. Materialele conf. șt. (18 apr.), Bălți USB „Alec Russo”, 2003, p. 8-13.
2. Babii, V. *Relația dintre ideal și real în contextual educației muzicale*. În: Tradiționalism și modernism în educație: realitate și deziderate. Mater. Conf. șt.
3. Babii, V. *Eficiența educației muzical-artistice*. Chișinău, „Elana V.I.”, 2005. 400 p.
4. Babii, V.; Bulargta, T. *Succesul artistic al elevilor din perspectiva devenirii personalității social active*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Fundamente psihopedagogice ale prevenirii și combaterii violenței în sistemul educațional”, 10 octombrie 2014, Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă”, Fac. Psihologie și Psihopedagogie Specială, Catedra Psihologie. Chișinău, 2014, p. 214-224.
5. Babii, V. *Succesul artistic al elevului*. În: Culegerea Etic și estetic. Modelare personală prin artă. Volum colectiv – II / Coordonator Marinela Rusu. Iași: ARS LONGA, 2015, p. 287-294.
6. Bularga, T. *Psihopedagogia interesului pentru muzică*. Chișinău, Tipografia „Elena-V.I.” SRL, 2008. 85 p.
7. Gagim, I. *Fundamentele psihopedagogice și muzicologice ale educației muzicale*. Referat Științific al tezei de doctor habilitat în baza lucrărilor publicate în pedagogie. Chișinău, 2004, 56 p.
8. Golu, M. *Dinamica personalității*. București: Ed. Geneze, 1993. 237 p.
9. Joița, E. *Eficiența instruirii: Fundamente pentru o didactică praxiologică*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1998. 300 p.